

daar tot minister was benoemd, had het volste recht aan zijn relaties in bezet gebied te doen weten of hij zich aan de gemaakte afspraak kon houden. Hij stelde een tekst op¹ waarin hij o.m. zou laten seinen: 'Kan eerst weken na terugkeer aftreden en vermelding afgesproken functie ongewenst. Acht billijk dat jullie en directie jegens mij volkomen vrij zodat dezerzijds geen afspraken... Hartelijkste wensen voor jullie welzijn en werk.' Somer weigerde die tekst uit te zenden en ging zelfs steun zoeken bij MI-6 en de koningin. Vergeefs! Van Lidth gelaste hem, het antwoord te verzenden. Aldus geschiedde, maar pas ruim twee weken later, 29 augustus. Men kan de houding van BI moeilijk anders kwalificeren dan als door politieke motieven ingegeven obstructie.

*

Zoals weergegeven, had de koningin eind juli nog bepleit dat zowel BI als het BBO onder van Heuven Goedhart geplaatst zouden worden en dat deze (in plaats van Gerbrandy) te zijner tijd zou optreden als voorzitter van 'kwartiermakers'. Hoe was in vier weken tijd zijn positie verzwakt! Niet bij Gerbrandy die hem warm bleef waarderen (die waardering was wederzijds) maar in de eerste plaats bij de koningin. Wij willen dit gebeuren in een wat ruimer kader plaatsen.

Het ontbreken van de stabiliserende factoren publieke opinie/politieke partijen/parlement had het Londense regeringsmilieu essentieel een grillig karakter gegeven. Of men er minister bleef, hing in laatste instantie van de minister-president af; deze *moest* er overigens in de zomer van '44 wel naar streven, het kabinet zoveel mogelijk intact te laten. De dubbele crisis van april en mei '44 had het scheepje van zijn tweede ministerie bijna doen kapseizen en hij besepte dat dat ministerie een nieuwe crisis nauwelijks zou overleven. Wat dan? Dan zou, in theorie, de koningin in staat zijn, een nieuwe formateur te benoemen hetgeen tot een resultaat kon leiden dat Gerbrandy als even schadelijk zag voor de positie van Nederland als voor die van het Huis van Oranje: een 'koninklijk' kabinet. Hij had dus geen andere keus dan jegens zijn ambtgenoten veel geduld te betrachten – Burger was de enige jegens wie hem dat bij uitstek moeilijk viel. Wie overigens als minister iets wilde bereiken, had op beslissende ogenblikken niet alleen de medewerking

¹ A.v., dl. V a, p. 668.